

ФРАНЧЕСКО СФИЛИО - ЗАБРАВЕНИЯТ МАЕСТРО

Бо жанка Моцинова

Името на Франческо Сфилио не се среща на страниците на музикалните речници. Неговият дълъг живот угасва незабележимо в Сан Ремо, Италия на 19. 2. 1973 година. Но Франческо Сфилио е голям цигулар и педагог, оценен приживе от музиканти като френския композитор Камий Сен-Санс.

Ученик на Камило Сивори, който от своя страна е единственият признат ученик на най-големия цигулар-виртуоз на всички времена Николо Паганини, Сфилио се явява пряк наследник на цигулковата школа на Паганини.

Благодарение на разкритията на Джузепе Гачетта, ученик на Сфилио, днес можем да очертаем портрета на този несправедливо забравен голям педагог.

“Беше един изключителен артист, справедлив и честен мъж и голям човеколюбец – така с вълнение си го спомня Джузепе Гачетта след близо половин век от последната им среща. – Дължа всичко на Сфилио. Ако не беше той, нямаше никога да се изявявам като артист. За мен той беше един пример, един баща ... Постоянството и настойчивостта, които ми предаде в учението, следвах неотклонно ...”

Франческо Сфилио притежава всички характерни черти на генуезец, макар че по силата на съдбата се ражда в гр. Катания, Сицилия, през 1876 година. По онова време там работи баща му Доменико Сфилио, търговец на вина и по-късно собственик на магазин на улица “Пре” в град Генуа.

Детството на Сфилио, подобно на онова на Паганини, преминава между тесните генуезки улички (vicoli) и сцените на генуезките кръчми, на които се изявява още като невръстно момче, за да препечелва по някоя лира.

След обучението си с Камило Сивори Сфилио започва своята кариера на цигулар из цяла Европа. Според обичая на онези години дори се състезава и с големия испански цигулар и негов съвременник Пабло Сарасате (1844 – 1908). През 1904 година сред публиката в Монте Карло е и композиторът Сен-Санс. Изключително впечатлен от изпълнението на Сфилио, той му изпраща бележка и изразява желанието си да се запознае с него. И на следващия ден Сфилио отива в хотела, където е отседнал Сен-Санс, за да изсвири неговия Концерт № 3, акомпаниран от композитора. По погрешка партитурата на концерта е поставена нао-

паки върху статива, но цигуларят продължава да свири. И тогава Сен-Санс се досеща, че Сфилио не вижда добре.

Франческо Сфилио е поразен от болестта глаукома и ослепява на 27-годишна възраст, но въпреки това, благодарение на изключителната си памет, притежава огромен репертоар.

“Ако трябваше да научи ново произведение – разказва Гачетта – един от неговите ученици му го четеше от партитурата и веднага след това Сфилио го изпълняваше.”

Дълъг период от живота на Сфилио преминава в концертни обиколки по градовете и в пътувания с влакове. И точно на път му се случва едно нещастие, което го принуждава да се откаже от концертната си дейност. Лесно е да се открадне от този, който не вижда добре, а още по-лесно е ако пъгува: във влака, който прекосява Италия по време на Първата световна война, изчезва багажът на Сфилио и заедно с него и любимата му цигулка.

По съвета на съпругата си Елвира, едва 40-годишен, Сфилио се посвещава от душа и сърце на преподавателска дейност. През 1916 година основава в Сан Ремо своя цигулка школа. Преподавателската му работа го подтиква да отпечата своя метод за обучение по цигулка в “Школа по цигулка” — в две части — за лявата и дясната ръка, и в книгата “Висока култура на цигулковата техника” (*“Alta Cultura di tecnica*

violinistica”), които получават голямото одобрение на Оторино Респиги и Джино Маринуци. В тях Сфилио представя една революционна техника, която се гради върху метода на изкуството на учителя на неговия учител, т.е. на великия Николо Паганини. Това става повод за много полемики, документирани върху страниците на вестник “Векът XIX” (*Secolo XIX*), но Франческо Сфилио е убеден в ефективността на своя метод:

“В моята школа всяка трудност е обяснима, както е обясним и начинът за преодоляването ѝ и различията ѝ от всички други школи; от ученика не се изискват изключителни дадености.”

Между последователите на Франческо Сфилио е и известният композитор Франко Алфано, който получава покана от Тосканини да довърши операта “Турандот” от Джакомо Пучини след смъртта на автора. Джузепе Гачетта си спомня, че в къщата на своя учител в Сан Ремо е виждал портрета на Франко Алфано с посвещението: “Недостоеен ученик на своя велик Маестро”.

За приближаващата 100-годишнина от смъртта на Николо Паганини (през 1940 година) правителството на Мусолини възнамерява да пренесе тленните му останки от Парма в Генуа и по този повод да организира среща на най-големите живи цигулари от цял свят.

Поканени са всички големи световноизвестни концерттриращи цигу-

лари на времето – като Яша Хайфец, Йехуди Менухин, Георг Куленкамф, Натан Милщайн и др.

Сфилио получава задача да приготви свой ученик (това е Джузепе Гачета), който да представи достойно пред света качествата на цигулковата школа на Паганини. Намерението на Сфилио е, ако неговият ученик успее да победи другите изпълнители и вземе премията, да се постави началото на голямата цигулкова школа на Паганини в Генуа. Това е било желание и на самия Паганини, изразено още в 1838 година.

Но започва Втората световна война и проектът се проваля. Настъпва и упадък в цигулковото изкуство на Италия. По време на войната Сфилио, притиснат от крайна нужда, се принуждава да заложи ценната си цигулка “Маджини”. След войната Джузепе Гачета се опитва да я откупи от един безскрупулен измамник, за да я върне на учителя си, но не успява.

Франческо Сфилио заминава за Аржентина и там, в Буенос Айрес, основава отново своя школа, която днес носи неговото име. Но защо е трябвало да отива далече от своята родина? Защото уважението, което е имал по време на режима на Мусолини, му донася много проблеми в следващите години и го обрича на пълна забрава. Това се забелязва и при много други известни италиански артисти.

В последните години от своя живот Франческо Сфилио се завръща в Италия и се установява отново в Сан Ремо. Единадесет години след смъртта на съпругата си, самотен, незабележим и беден, но съхранил своето достойнство, той угасва бавно на 97-годишна възраст.

* * *

През 1934 г. Франческо Сфилио издава в Торино своята “Нова италианска цигулкова школа” в две части – за лявата и за дясната ръка и прибавя към нея книгата “Курс за висока култура на цигулковата техника”, издадена в Милано през 1937 г. В тях той се стреми да обясни “секрета” на своя метод на преподаване, който е ключ към усъвършенстване на цигулковото изпълнителство. Така както е честен и пряк в живота, така открито и ясно Сфилио посочва своите “секрети” на обучение, които разкриват научните му търсения и голям преподавателски опит. Методът на Сфилио се базира върху строги физиологични закони: върху рационалната и интелигентна употреба на комплексните движения на мускулните групи, върху хармоничното пригаждане на цигулковата техника към физиологичните функции, адресирани към едно специално откритие, интересуващо се от цялата двигателна система – от мускулите до нервните окончания на пръстите, които предават импулса – било като

тактилно усещане или като мускулно, като чувство за натиск, за движение в позициите и т. н. Всичко това намира съответното обяснение с подходящи съвети за обучение.

В труда си Сфилио се спира и на усъвършенстване чувствителността на пръстовите възглавнички, на артикулацията на пръстите, на тяхната постановка и основни движения, особено на палеца и на двете ръце, на лакътя и на рамото и тяхното участие при свирене и т. н. и т. н., на всичко, което съдържа по-голяма или по-малка трудност при изпълнение, като обръща внимание и на естествеността (според природните закони) на движенията без излишна загуба на енергия.

“Има много цигулари с душа, с широка култура, притежаващи голяма пъргавина на пръстите, но без точна и рационална постановка на лявата ръка и без естественото водене на лъка те няма да могат да напреднат в инструменталното изкуство, защото техниката е тази, която трябва да служи на душата” - казва Сфилио.

Но Сфилио не претендира, че е “открил” как се свири на цигулка. Системата му се гради на основата на задълбочено анализиране от анатомо-физиологична гледна точка на всичко използвано и от другите школи. Особено много той се спира върху обемистия труд на немския лекар и цигулар Ф. А. Щайнхаузен “Физиология на воденето на лъка при струнните инструменти”, написан през 1903

г. и преведен на италиански език при четвъртото му немско издание от известния цигулар Енрико Поло.

Макар и да не е физиолог, Сфилио интуитивно открива, че природните закони трябва безусловно да се спазват при всички ония специфични движения на пръстите и на лъка и е готов да формулира полезни съвети, за да се предотврати или да коригира нефизиологичните постановки и зависимости предимно в едновременните и подобни движения, до придобиване независимостта на двете ръце, изключително важно условие за свирене на цигулка.

Сфилио прави опит и да обясни в какво се състои “секретът” на трансценденталната техника на Паганини. Вярвам, че читателят ще остане убеден от логиката, с която Сфилио анализира техниката на великия цигулар, така както са били убедени и неговите ученици и следвайки я неотклонно, са постигнали за кратко време изключителни резултати в обучението си. “Секретът” на Паганини най-после е отделен от легендите за дяволското влияние, за свръхестествената дължина на пръстите му и други подобни твърдения, с които са се обяснявали гениалните му цигуларски възможности.

Сфилио твърди, че всичко постигнато от Паганини е на основата на зачитане на физиологичните закони и на разумни и логически упражнения с използване на естествените движения на ръката и пръстите;

на разкриване на грифа с помощта на хроматичната гама, подобно на мандолината и китарата, което спомага за установяване на прецизна интонация и т. н. и т. н.

Всичко, обобщено от Сфилио в този труд, е проверено в педагогическата му практика и резултатите, които учениците му постигат за кратко време, доказват правилността на неговия метод.

В книгата му читателите ще открият много интересни подробности за цигулковата техника, а цигуларите, и най-вече младите, ще намерят ценни практически съвети, които, приложени към едно постоянно и разумно обучение, ще допринесат за усъвършенстване на изпълнителското им майсторство.

FRANCESCO SFILIO – THE FORGOTTEN MAESTRO

BOGIANKA MOTZINOVA

Summary

In this paper, Associate Professor, Dr. B. Motzinova brings to Bulgaria's public attention hitherto unknown facts related to the methodology of training string instruments musicians, as well as to the history of art of music.

The author has provided information from reliable and authentic sources and competent persons from Italy. Her profound and extensive research on the life and of Niccolò Paganini take her to a new historic and cultural phenomenon: the lives of the great violinist's followers and pupils, one of whom is Francesco Sfilio, founder of a violin school based on Paganini's "secret" method.